

I R A A M A T

D Ü Ü N

Vaekausid tuleb täpselt õigeks seada kohe alguses. Seda teab iga Bene Gesseriti õde. Kui hakkate uurima Muad'Dibi elu, suvatsege ta kõigepealt hoolsasti paika panna ajas: ta sündis padišahh-imperaator Shaddam IV viiekümne seitsmendal valitsemisaastal. Ja veelgi hoolsamini asetage ta õigesse kohta ruumis: planeedile Arrakis. Ärgu eksitagu teid tõik, et ta sündis Caladanil ja veetis seal oma elu esimesed viisteist aastat. Arrakis, Düüniks kutsutud planeet, on tema paik igavesest ajast igavesti.*

Printsess Irulan, „Muad'Dib: Käsiraamat”

Nädal enne nende ärasõitu Arrakisele, kui lahkumiseelsed askeldused olid saanud sisse peaaegu talumatu hoo, tuli Paul-poisi emale külla keegi vanamoor.

Öösel oli Caladani lossis soe ning vana kivihoone, kus kahekümne seitsme põlvkonna vältel oli olnud Atreideste perekonna kodu, kattus jaheda rõskusega, mida sellele enne ilmamuutust ikka kogunes.

Naine lasti Pauli toaga külgnevasse võlvkäiku kaugest külgukest ja hetkeks lubati tal lävelt piiluda poissi, kes magas oma voodis.

Põranda kohal rippuva hämaraks keeratud kandurlambi poolvalguses nägi ärganud poiss oma uksele kogukat naisekuju, mis seisis sammu võrra tema emast eespool. Vana naine nägi välja nagu nõid – ämblikuvõrku meenutav juuksepeulst kapuutsina näo ümber, silmad kalliskividena hiilgamas.

* Võõraste sõnade puhul on tihti kasulik uurida nende tähendust raamatu lõppu lisatud Impeeriumi oskussõnastikust. – *Tõlk.*

„Kas ta pole väike oma ea kohta, Jessica?” küsis vana naine. Tema häääl kõlas kägisedes ja katkendlikult nagu häälestamata balisetil.

Pauli ema pehme kontraalt vastas: „Atreidesed on tuntud oma hilise kasvu poolest, Teie Kõrgeausus.”

„Olen kuulnud, olen kuulnud,” kägises vana naine. „Kuid ta on juba viisteist täis.”

„Seda küll, Teie Kõrgeausus.”

„Ta on üleval ja kuulab, mis me räägime,” ütles vana naine. „Kaval väike võrukael.” Ta itsitas. „Aga kuningatele kulub kavalus ära. Ja kui ta tõesti on see Kwisatz Haderach... noh...”

Oma varjulises voodis hoidis Paul silmi vaevu pilukil. Kaks helendavat ovaali – vana naise silmad – näisid tema omadesse vaadates paisuvat ja hiilgavat.

„Maga hästi, väike võrukael,” ütles vana naine. „Homme läheb sul vaja kõiki oma võimeid, et toime tulla minu gom džabaariga.”

Ning tõuganud välja Pauli ema ja sulgenud ukse paraja tümpsuga, oligi ta läinud.

Ärkvel lebedes mõtles Paul: *mis on gom džabaar?*

Kogu tollel muutuste ajal polnud ta näinud midagi veidramat kui see vana naine.

Teie Kõrgeausus.

Ja kuidas ta kõnetas tema ema emand Jessicat – otsekui oleks too mingi toatüdruk, aga mitte benegesseritlasest daam, hertsogi konkubiin ja tolle kõrgestisündinud pärija ema.

Kas gom džabaaril on Arrakisega mingi seos, mida ma peaksin juba enne sinnasõitu teada saama? mõistatas poiss.

Ta suu kordas võõraid sõnu: Gom džabaar... *Kwisatz Haderach.*

Õppida oli tulnud palju. Arrakis erines Caladanist sedavõrd, et poisil käis uutest teadmistest pea ringi. *Arrakis – Düün – Kõrbeplaneet.*

Tema isa ülemmõrtsuk Thufir Hawat oli seletanud asja nõnda: nende surmavaenlased Harkonnenid olid olnud Arrakisel kaheksakümmend aastat, kasutades planeeti ebafeoodina ja kaevandades sealt CHOAM-kompaniiga sõlmitud lepingu alusel melanžinimelist geriaatrilist vürtsi.

Nüüd Harkonnenid lahkusid, et teha plats puhtaks Atreideste Kojale, ja näivalt oli see hertsog Leto võit. Kummatigi kätkes too näivus surmaohtu, sest hertsog Leto oli Landsraadi Kodade hulgas populaarne.

„Populaarne mees äratab vägevates kadedust,“ oli Hawat ütelnud.

Arrakis – Düün – Kõrbeplaneet.

Uinudes nägi Paul und koopast Arrakisel ja vaikivast rahvahulgast, kes kumakuulide kahvatus hiilguses kõikjal tema ümber liikus. Paik oli pühalik otsekui peakirik ning ta kuulis, kuidas seal tasa tilkus vett – silk-solk, silk-solk. Magadeski teadis Paul, et mäletab seda ulma ka ilmsi. Ta mäletas alati unenägusid, mis täide lähevad.

Ulm hajus.

Ärgates leidis Paul end soojust voodist ning otsekohe ründasid teda mõtted... mõtted. Võib-olla ei väärinudki tema lahkumiskurbust too Caladani lossi maailm, kus tal puudusid mänguseltsilised ja omavanused kaaslased. Pauli õpetaja dr Yueh oli vihjanud, et Arrakisel ei järgita rangelt fofrelutside klassisüsteemi. Planeeti asustasid inimesed, kes elasid kõrbe äärealadel ilma ühegi kamandava kaiidi või bašaarita: see oli fremeniteks nimetatav rahvas – virvatulukesed liival, kelle hulka polnud loendada suutnud ükski imperaatorlik regaat.

Arrakis – Düün – Kõrbeplaneet.

Oma pingsust tajudes otsustas Paul sooritada vaimlis-kehalse harjutuse, mille ema oli talle õpetanud. Kolm kiiret hingetõmmet vallandasid reaktsiooni, muutes teadlikkuse hõljuvaks... koondades teadvust... laiendades aorti... vältides teadvuse koondamata osi... vallates teadvust valikuliselt... lastes hapnikurikkal verel kiiresti voolata keha kurnatud piirkondadesse... *toitu-julgeolekut-vabadust ei saavutata vaid vaistlikult...* loomne teadvus ei välju käesolevast hetkest ega küüni mõtteni ohvrite võimalikust väljasuretamisest... loom hävitab ega valmista... loomsed rõõmud jäävad taju tasemele ja väldivad tunnetust... inimene vajab kaardivõrgustikku, mille taustal universumit vaadelda... valikuliselt koondatud teadvus, see ongi su kaardivõrgustik... keha tervikuna suunab jõu- ja verevoogu oma sügavaima teadlikkuse järgi rakkude vajadusest... kõik asjad/rakud/olendid on mittejäävad... sisimas voo-jäävuse poole püüdlevad...

Uuesti ja uuesti kordas Paul seda harjutust oma hõljuvas teadlikkuses. Paul tundis läbi suletud laugude, kuidas aknalauda puudutas kollane koiduvalgus, ta avas silmad, kuulis lossis taas puhkenud siginat-siginat, nägi magamistoa laetalade tuttavat mustrit.

Saali uks avanes ja sisse vaatas ta ema, pronksikarva juuksed krooni juurde musta paelaga üles pandud, näoovaal tundetu ja roheliste silmade pilk rahulik.

„Oled üleval,” ütles ta. „Kas magasid hästi?”

„Jah.”

Paul uuris ema pikka kuju ja nägi, kui pingul olid tema õlad, kui ta pojale kapiriuleilt rõivaid otsis. Mõni teine oleks selle pinge kahe silma vahele jätnud, kuid Paulile oli ema õpetanud Bene Gesseriti Teed – teraselt märkama tühisemaidki asju. Ema pöördus ja ulatas poolformaalse kuue. Selle rinnale oli tikitud Atreideste punane haugas.

„Kähku riidesse!” ütles ta. „Kõrgeauline Ema ootab!”

„Kord nägin teda unes,” ütles Paul. „Kes ta on?”

„Ta oli Bene Gesseriti koolis minu õpetaja. Nüüd on ta imperaatori tötundja. Ja, Paul...” Jessica kõhkles. „Sa pead talle rääkima oma unenägudest.”

„Küll ma räägin. Kas tema pärast me saimegi Arrakise?”

„Me ei *saanud* Arrakist.” Jessica nipsas pükstelt tolmukübeme ja riputas need koos kuuega voodi kõrval rippuvasse nagisse. „Ära lase Kõrgeaulist Ema enda järel oodata.”

Istuli tõusnud, pani Paul käed ümber põlvede. „Mis on gom džabaar?”

Taas paljastas emalt saadud õpetus poisile naise peaaegu märkamatu kõhkluse, närvilisuse, mida Paul pidas hirmu ilminguks.

Jessica läks akna juurde, tõmbas draperiid eest ja vaatas üle jõgi-orhideede Syubi mäe poole. „Küll sa varsti mõistad, mis see... gom džabaar on,” ütles ta.

Paul kuulis tema hääles kartust ning pani seda imeks.

Jessica jätkas tema poole vaatamata: „Kõrgeauline Ema ootab minu hommikutoas. Palun kiirusta!”

Riidega kaetud toolis istudes jälgis Kõrgeauline Ema Gaius Helen Mohiam, kuidas saabusid ema ja poeg. Temast mõlemat kätt avanes aknast vaade jõe lõunakalda lookele ning Atreidese perekonnale kuuluvatele rohetavatele põllumaadele, kuid Kõrgeauline Ema eiras seda vaadet. Tol hommikul tundis ta end vanana ja see tegi ta üsna pahuraks. Ta süüdistas selles kosmoselendu ja läbikäimist salatseva Kosmose Gildiga. Kuid see oli lähetus, kus läks tarvis nägijavõimega benegesseritlase isiklikku osavõttu. Isegi padišahh-imperaatori tõetundja ei saanud kõrvale hiilida vastutusest, kui töö kutsus.

Kirevase Jessica! mõtles Kõrgeauline Ema. *Oleks ta vaid käsku kuulunud ja sünnitanud meile tütre!*

Jessica peatus toolist kolme sammu kaugusel ja tegi väikese reveransi, vasak käsi õrnalt liikumas mööda seelikujoont. Paul tegi lühikese kumarduse, mida tantsuõpetaja oli teda õpetanud kasutama – „juhul kui ei olda kindlad vestluskaaslase seisuses”.

Pauli tervituse nüansid ei jäänud Kõrgeaulisele Emale märkamatuks. Vana naine ütles: „Ta on ettevaatlik noormees, Jessica.”

Jessica pani käe poja õlale ja pigistas seda. Silmapilgu võbeles käsi hirmust. Siis talitses naine end. „Seda on talle õpetatud, Teie Kõrgeausus.”

Mida ta kardab? püüdis Paul aru saada.

Vana naine uuris Pauli ühe kõikehaarava pilguga: näoovaal nagu Jessical, kuid tugev kont... juuksed hertsogi moodi hästi mustad, kuid kulmujoonega emapoolselt vanaisalt, kelle nime ei tohtinud nimetada, ning too kitsas, kõrk nina; otsekoheste roheliste silmade kuju vanalt hertsogilt, isapoolselt surnud vanaisalt.

Noh, see oli küll mees, kes oskas vaprustest lugu pidada – ja seda isegi surres, mõtles Kõrgeauline Ema.

„Õpetus on üks asi,” ütles ta, „ja inimene ise teine. Eks me näe.” Vanad silmad heitsid Jessicale valju pilgu. „Jäta meid kahekesi. Ma käsin sul hingerahu saavutamiseks mediteerida.”

Jessica võttis käe Pauli õlalt. „Teie Kõrgeausus, ma...”

„Jessica, sa ju tead, et seda tuleb teha!”

Hämmeldunult vaatas Paul üles oma emale otsa.

Jessica sirutas end. „Nojah... seda küll.”

Paul vaatas taas Kõrgeaulise Ema poole. Viisakus ja tema ema ilmne aukartus selle vana naise ees keelitasid ettevaatusele. Siiski vihastas teda hirm, mida ta tundis oma emast kiirgavat.

„Paul...” Jessica hingas sügavalt. „... See katse, mida sulle kohe korraldatakse... on mulle tähtis.”

„Katse?” Ta vaatas ema poole.

„Pea meeles, et sa oled hertsogi poeg,” ütles Jessica. Ta keeras kannal ringi ja tõttas kleidi kuiva sahina saatel toast välja. Uks sulgus tema järel kindlalt.

Viha talitsedes vaatas Paul vana naist. „Kas emand Jessica visatakse välja, nagu oleks ta üks toatüdruk?”

Vana kortsulise suu nurgas helkis muie. „Noormees, too emand Jessica *oligi* koolis neliteist aastat minu teenijatüdruk.” Ta noogutas. „Kusjuures hea teenija. Tule *sina* nüüd siia!”

Käsk tabas teda nagu piitsalööök. Paul kuuletus juba enne, kui sellest ise arugi sai. *Kasutab minu peal Häält*, mõtles ta. Poiss peatus naise käeviipe peale tolle põlvede juures.

„Kas näed?” küsis Kõrgeauline Ema. Laia kleidi voltide vahelt tõstis ta üles umbes viieteistkümne sentimeetri pikkuse servaga rohelise metallkuubi. Ta pööras seda ja Paul nägi, et kuubi üks külg oli lahtine – see oli must ja tundus kummaliselt õudne. Sellest pimedast avausest ei tunginud sisse ainustki valguskiirt.

„Pane oma parem käsi karpi,” ütles naine.

Paul tundis hirmu. Ta tahtis taganeda, kuid vana naine küsis: „Kas nii sa kuuladki oma ema sõna?”

Poiss tõstis pilgu naise hiilgavatesse linnusilmadesse.

Aeglaselt, vastupandamatu sunni ajel pani Paul oma käe karpi. Algul tundis ta külma, kui pimedus ta käe neelas, siis metalli sõrmede vastas ja surinat, otsekui oleks käsi surnud.

Vana naise näole ilmus kiskja pilk. Ta tõstis oma parema käe karpi juurest Pauli kaela juurde. Välkuvat metalli nähes tahtis poiss pead selle poole pöörata.

„Seisa paigal!” nähvas naine.

Kasutab jälle Häält! Ta pööras oma tähelepanu uuesti naise näole.

„Ma hoian su kaela vastas gom džabaari,” ütles vana naine. „Gom džabaari, karmi käega vaenlast. See on nõel, mille otsas on mürgitilk. Ahah! Ära tõmbu eemale, või sa saad seda mürki tunda!”

Kurk kuiv, püüdis Paul neelatada. Ta ei suutnud pöörata pilku naise kortsuliselt vanalt näolt, tema hiilgavatelt silmadelt ja kahvatutelt igemetelt, mille vahelt välkusid hõbedased metallhambad.

„Hertsogi poeg *peab* tundma mürke,” ütles ta. „Meie aeg on niisugune, kas pole? Maski on mürk sinu joogis. Aumas on mürk sinu toidus. Kiired mürgid ja aeglased mürgid ja mürgid, mis jäävad nende vahele. See mürk on sulle uus: gom džabaar. See tapab ainult loomi.”

Uhkus sai Pauli hirmust võitu. „Kas sina tihkad arvata, et hertsogi poeg on loom?”

„Ütleme nõnda, et sa võid olla inimene,” ütles vanaeit. „Seisa paigal! Ma hoiatan sind, et sa ei püüaks eemale tõmbuda. Olen küll vana, aga mu käsi jõuab sind torgata juba enne, kui sa kaela eemale tõmbad.”

„Kes sa oled?” sosistas Paul. „Mis kelmusega sa ema meelitasid, et ta sind minu juurde laskis? Oled sa Harkonnenide juurest?”

„Harkonnenide juurest? Heldus küll, ei! Nüüd ole vait.” Kuiv sõrm puudutas Pauli kaela ja noormees talitses soovi eemale tõmbuda.

„Tubli,” ütles vanaeit. „Esimese katse tegid sa läbi. Nüüd on jäänud veel teine: kui tõmbad käe karbist välja, sured. See on ainus reegel. Hoiad käe karbis, jääd ellu. Tõmbad selle välja – sured.”

Paul hingas sügavalt, et värinaid maha suruda. „Kui ma hüüan, tulevad mõne sekundi pärast teenrid, ja siis sured *sina*.”

„Su ema valvab uksele ja saadab teenrid tagasi. Arvesta sellega. Sinu ema tegi selle katse läbi. Nüüd on sinu kord. Võta seda kui au. Poeglastele korraldame seda harva.”

Uudishimu sai Pauli hirmust niipalju jagu, et see muutus talutavaks. Ta kuulis vana naise hääles tõde, seda ei saanud eitada. Kui ema seisis uksele valves... kui see oli kõigest katse... Ja olgu see mis tahes, üks oli kindel: ta oli lõksus, ja lõksus hoidis teda too käsi kaela vastas: gom džabaar.

Ta meenutas endale sõnu Hirmuvastasest Litaaniast, mida ema oli talle õpetanud benegesseritlikust riitusest.

„Mina ei pea mitte kartma. Hirm on arutapja. Hirm on väike-surm, mis toob kaasa täieliku arutuse. Ma pööran näo oma hirmu poole. Ma lasen sellel minna enesest läbi ja üle. Ja kui see on minust möödunud, siis pööran oma sisemist silma, et talle järele vaadata. Seal, kuhu läks hirm, pole midagi. Ainult mina jään alles.”

Tundes rahu naasvat, ta ütles: „Hakka pihta, vanamoor!”

„Vanamoor!” nähvas Kõrgeauline Ema. „Kuraasi sul on, seda tuleb küll ütelda. Noh, eks me näe, härrake!” Ta kummardus lähemale ja rääkis vaikselt, peaaegu sosinal. „Sa tunned valu selles käes, mis on karbis. Valu! Aga: tõmba käsi karbist välja ning ma puudutan su kaela gom džabaa-riga – surm tuleb nii ruttu, nagu langeb timuka kirves. Tõmba käsi välja ning gom džabaar võtab su. Arusaadav?”

„Mis selles karbis on?”

„Valu.”

Ta tundis käes kasvavat pakitsust ja pressis huuled kokku. *Kuidas saab see olla katse?* mõistatas ta. Pakitsus muutus kiheluseks.

Vana naine ütles: „Kas oled kuulnud, et loomad närivad endal lõksust pääsemiseks käpa otsast? Nõnda talitab loom. Inimene jääks lõksu, kannataks valu välja, teeskleks surnut, et ta saaks lõksupüüdjä tappa ning kaotada nõnda temasamaseid varitsev oht.”

Kihelus muutus nõrgaks kõrvetuseks. „Miks sa seda teed?” nõudis Paul. „Et määrata, kas sa ikka oled inimene. Ole vait.”

Kui põletustunne paremas käes ägenes, surus Paul vasaku rusikasse. Kõrvetusaisting kasvas aeglaselt: kuumemaks, kuumemaks... kuumemaks. Ta tundis, kuidas vaba käe küüned lõikusid peopessa. Ta proovis painutada põleva käe sõrmi, kuid ei saanud neid liigutada.

„See põletab,” sosistas ta.

„Vait!”

Valu kirjendas käsivart mööda üles. Pauli otsaesine tõmbus märjaks. Iga kude temas kisendas, et ta tõmbaks käe sellest põletavast august välja... aga... see gom džabaar. Pead liigutamata proovis ta pöörata silmi, et näha

toda kohutavat mürginõela oma kaela vastas. Ta tundis, et ahmib õhku, püüdis aeglasemalt hingata, kuid ei suutnud.

Valu!

Maailmast kadus tema jaoks kõik peale piinleva käe ja muldvana näo, mis teda mõne tolli kauguselt põrnitses.

Pauli huuled olid nii kuivad, et neid oli raske paotada.

Põletab! Põletab!

Ta nägi vaimusilmas, kuidas valutava käe nahk mustalt kipra tõmbub, liha rabestudes ära langeb ning järele jäävad vaid söestunud luud.

See lakkas!

Valu lõppes, otsekui oleks see nupust kinni keeratud.

Paul tundis, kuidas ta parem käsi värises ning otsaesine higist leemendas.

„Aitab küll,“ pomises vana naine, „*Kull wahad!* Ükski tüdruklaps pole nii palju talunud. Küllap tahtsin, et sa katsed läbi ei teeks.“ Ta naaldus tagasi ja tõmbas gom džabaari poisi kaela juurest ära. „Võta käsi karbist välja, noor inimene, ja vaata seda.“

Valuvärinat maha surudes tuiutas poiss mustavasse tühjusse, kus käsi paistis püsivat omaenese tahtel. Mälestus valust pärssis iga liigutuse. Mõistus ütles, et ta tõmbab karbist välja söestunud kõndi.

„Tee seda!“ nähvas vana naine.

Järsu liigutusega tõmbas Paul käe karbist välja ning jäi seda hämmeldunult põrnitsema. Sellel polnud märkigi. Piinast polnud ihul jälgegi. Ta tõstis käe üles, pööras seda ja painutas sõrmi.

„Valu indutseeriti närvides,“ ütles naine. „Ei saa ju sandistada võimalikke inimesi. Muidugi on neid, kes annaks selle kasti saladuse eest palju.“ Ta libistas selle oma kleidi voltide vahele.

„Aga valu...“

„Valu,“ kirtsutas naine nina. „Inimene suudab võita iga viimse kui närvi oma kehas.“

Vasakus käes valu tundes laskis Paul rusika lahti ja nägi, et küüned olid jätnud peopessa verised jäljed. Ta langetas käe ja vaatas vana naise poole. „Sa tegid selle katse kord ka minu emale?“

„Oled kunagi liiva sõelunud?” küsis naine.

Tema küsimuse põiklev hoop raputas Pauli teadvuse kõrgemale teadlikkusele: *liiva sõelunud*. Ta noogutas.

„Meie, benegesseritlased, sõelume rahvast, et leida inimesi.”

Valu meenutades tõstis ta parema käe. „Ja kas see on selleks ainus viis – valuga?”

„Ma jälgisin sind valus, noormees. Valu on kõigest katse telg. Sinu ema kõneles sulle meie vaatlusviisidest. Ma näen sinus tema õpetuse märke. Meie katse seisneb kriisis ja selleaegses vaatluses.”

Paul sai kinnitust tema häälest ja lausus: „See on tõsi!”

Naine põrnitses Pauli. *Ta tajub tõde! Kas tema võib olla see? Kas tema võib tõesti olla see?* Erutuse mahasurumiseks meenutas ta endale: „*Lootus hägustab vaatlust.*”

„Sa tead, kunas inimesed oma arust õigust räägivad,” ütles ta.

„Tean küll.”

Pauli hääles kõlasid korduvates katsetes kinnitust saanud oskuse ülemtoonid. Naine kuulis neid ja ütles: „Võib-olla sa oled Kwisatz Haderach. Istu, väike vend, siia mu jalgade juurde.”

„Ma eelistan seista.”

„Su ema istus kord mu jalge ees.”

„Mina pole mu ema.”

„Sa vihkad mind pisut, jah?” Naine vaatas ukse poole ja hüüdis: „Jessica!”

Uks lendas valla ja Jessica heitis tuppa karmi pilgu. Kui ta Pauli nägi, tema valjus sulas. Ta manas näole nõrga naeratus.

„Jessica, kas sina oled üldse lakanud mind vihkamast?” küsis vana naine.

„Ma nii vihkan kui armastan teid,” ütles Jessica. „Vihkamine – see on valust, mida ma mitte kunagi ei suuda unustada. Armastus – see on...”

„Ma tahtsin teada ainult fakti,” ütles vana naine, kuid tema hääli oli lahke. „Sa võid nüüd sisse tulla, aga pead vaikima. Sule uks ja vaata, et keegi meid ei eksitaks.”

Jessica astus tuppa, sulges ukse ja toetus seljaga selle vastu. *Mu poeg on elus, mõtles ta. Mu poeg elab ja on... inimene. Ma ju teadsin, et ta seda*

on... aga... ta on elus. Nüüd võin ka mina edasi elada. Uks tema selja vastas tundus kõva ja tõeline. Kõik selles toas oli vahetu ja meeltega tajutav.

Mu poeg elab.

Paul vaatas oma ema. *Ta rääkis tõtt.* Poiss tahtis üksi jääda ja selle kogemuse üle sügavamalt järele mõelda, kuid teadis, et ei tohi lahkuda enne, kui tal lubatakse seda teha. Sellel vanal naisel oli tema üle võimu. *Nad rääkisid tõtt.* Tema ema oli sooritanud selle katse. Sellel pidi olema mingi kohutav tagamõte... valu ja hirm olid ju olnud kohutavad. Ta mõistis kohutavaid tagamõtteid. Need ei sõltunud millestki. Need olid ise endale põhjuseks. Paul tundis, et tedagi on see nakatanud. Kummatigi ei teadnud ta veel, milles see kohutav tagamõte seisnes.

„Ühel heal päeval, noormees,” ütles vana naine, „seisad võib-olla sinagi niiviisi ukse taga. See on paras katsumus.”

Paul vaatas valu tundnud kätt ja siis Kõrgeaulist Ema. Vana naise hääl erines kõigist senikuulduist. Sõnad kõlasid rõhutatud selgusega. Need otsekui lõikasid. Paul tundis, et igale küsimusele, mida ta tolele vanale naisele esitaks, võiks ta saada vastuse, mis tõstaks teda ta ihumaailmast millessegi suuremasse.

„Mispärast te inimesi järele katsute?” küsis ta.

„Et teha teid priiks.”

„Priiks?”

„Kord jätsid inimesed mõtlemise masinate hooleks lootuses, et see teeb nad priiks. Kuid see laskis kõigest teistel inimestel neid masinate abil orjastada.”

„,Sina ei pea mitte tegema endale masinat, mis arult on inimese-sarnane,“” tsiteeris Paul.

„Sõnasõnalt Butleri džihaadist ja oranje katoliku piiblist,” ütles naine. „Aga oranje katoliku piiblis peaks õigupoolest hoopiski seisma kirjas: „Sina ei pea mitte tegema endale masinat, mis jäljendaks inimese mõistust.” Kas oled teie teenistuses olevalt mentaadilt midagi õppinud?”

„Olen õppinud koos Thufir Hawatiga.”

„Suur Pööre võttis ära kargud,” ütles vana naine. „See sundis treenima *inimeste* mõistust. Koolis hakati arendama *inimeste* andeid.”

„Bene Gesseriti koolides?”

Vana naine noogutas. „Nondest vanadest koolidest on meil säilinud kaks: Bene Gesserit ja Kosmiline Gild. Gild teeb meie arust panuse pea-aegu puhtale matemaatikale. Bene Gesserit tegeleb muuga.”

„Poliitikaga,” ütles Paul.

„*Kull Wahad!*” ütles vana naine. Ta saatis Jessicale valju pilgu.

„Mina pole talle midagi rääkinud, Teie Kõrgeausus,” ütles Jessica.

Kõrgeauline Ema pöördus taas Pauli poole. „Seda järeldasid sa tähelepanuväärselt väheste juhtlõngade järgi,” ütles ta. „Muidugi poliitikaga. Algul juhatasid Bene Gesseriti kooli need, kes pidasid tähtsaks inimtegevuse järjepidevust. Nad mõistsid, et seda järjepidevust ei saa olla muidu, kui inimese ja looma tüvi teineteisest lahutada – aretamise eesmärkidel.”

Äkki kaotasid vana naise sõnad Pauli jaoks oma erilise teravuse. Ta tundis väljakutset sellele, mida ta ema nimetas *tõevaistuks*. Mitte et Kõrgeauline Ema oleks talle valetanud. Imselt uskus naine seda, mida poisile rääkis. Asi oli milleski sügavamas ja seotud Pauli aimatud kohutava tagamõttega.

Ta ütles: „Aga mu ema räägib, et benegesseritlaste koolis ei tea paljud oma esivanemaid.”

„Meie arhiivis on need geneetilised liinid kirjas,” ütles vana naine. „Su ema teab, et ta pärineb kas benegesseritlaste hulgast või siis tüvest, mis oli iseenesest vastuvõetav.”

„Mispärast ta siis ei tohi teada, kes olid tema vanemad?”

„Mõned teavad... Paljud ei tea. Näiteks võisime tahta teda ristata mõne lähedase sugulasega, et muuta geneetiliselt liinis dominantseks mõnd tunnust. Meil on palju põhjusi.”

Taas tundis Paul väljakutset tõele. Ta ütles: „Te võtate endale suuri õigusi.”

Pilguga teda uurides arutas Kõrgeauline Ema: *kas ma kuulen tema hääles kriitikat?* „Meie koorem on raske,” ütles ta.

Paul tundis, et hakkab üha enam üle saama katse põhjustatud šokist. Ta tunnistas naist uuriva pilguga. „Sa ütlesid, et ma võin olla too... Kwisatz Haderach. Mis see on, kas inimlik gom džabaar?”

„Paul,” ütles Jessica. „Sa ei tohi niisuguse tooniga rääkida...”

„Ma saan ise hakkama, Jessica,” lausus vana naine. „Ütle nüüd, noor-meis, mis sa tõetundja rohust tead?”

„Te võtate seda, et parandada oma vale äratundmise võimet,” ütles Paul. „Mu ema rääkis sellest.”

„Kas oled kunagi näinud tõetranssi?”

Poiss raputas pead. „Ei.”

„Rohi on ohtlik,” ütles vana naine, „aga võimaldab kaemust. Kui tõetundjale rohtu anda, siis võib ta vaadata paljudesse kohtadesse oma mälus – oma keha mälus. Me näeme paljusid mineviku kõrvalteid... aga ainult naiselikke teid.” Tema hääles kõlas kurbust. „Kummatigi on olemas koht, kuhu ükski tõetundja ei suuda vaadata. See tekitab vastikust ja kohutab. Räägitakse, et kunagi tuleb mees, kellel see rohi avab sisesilma. Tema saab vaadata sinna, kuhu meie ei saa – nii mehelikku kui naiselikku minevikku.”

„Teie Kwisatz Haderach?”

„Jah, see, kes saab olla korruga mitmel pool: Kwisatz Haderach. Paljud mehed on proovinud seda rohtu... väga paljud, aga mitte ühelgi pole see korda läinud.”

„Kas nad proovisid ja kukkusid kõik läbi?”

„Oh ei.” Vana naine raputas pead. „Nad proovisid seda ja surid.”

Püüid mõista Muad'Dibi, mõistmata tema surmavaenlasi Harkonnene, on nagu püüid näha Tõde ilma Valskust tundmata. See on püüid näha Valgust, teadmata, mis on Pimedus. See on võimatu.

Printsess Irulan, „Muad'Dib: Käsiraamat”

Reljeefne gloobus jäi poolenisti varju ning pöörles paksu, sõrmustest särava käe tõukest. Gloobus toetus vabavormilisele alusele akendeta toa ühes seinas, kuna teistele seintele oli korrapäratult riputatud mitmevärvilisi rullraamatuid, filmraamatuid, linte ja rulle. Valgus kumas tuppa kuldsetest kuulidest, mis hõljusid liikuvates kandurväljades.

Toa keskel seisis pikergune jadeiitroosast kivistunud elakapuust laud. Seda ümbritsesid muudetava kujuga kandurtoolid, millest kaks olid

hõivatud. Ühes istus umbes kuuteistkümneaastane ümmarguse näo ja sünge pilguga tumedapäine nooruk. Teises oli kõhn, lühike, naiselikult pehmete näojoontega mees.

Nii nooruk kui mees vaatasid mõlemad gloobust ja meest, kes seda hämaruses seistes keerutas.

Gloobuse kõrvalt kostis itsitamist ja läbi selle mürisest bassihäääl: „Piter – see on ju kogu ajaloo suurim inimesepüünis! Ja hertsog pistab sinna pea sisse. Kas pole see hunnitu, mida mina, parun Vladimir Harkonnen, korda saadan?”

„Kindlasti, parunihärra,” ütles mees. Tema häääl osutus õrnaks, muusikaalseks tenoriks.

Gloobusele laskudes peatas paks käsi selle pöörlemise. Nüüd võisid kõigi ruumisviibijate pilgud keskenduda liikumatule pinnale ja näha, et see on niisugune gloobus, nagu neid valmistati rikastele kolleksionääridele või imperaatorlikele planeedikuberneridele. Sellel lasus imperaatorliku käsitöö pits. Meridiaanide ja paralleelide jooned olid juuspeentest plaatinatraatidest. Polaarmütsid olid tehtud parimatest tuhmpiiimjatest briljantidest.

Käsi liikus pinna detaile silitades. „Palun pange tähele,” mürisest bass. „Pane hoolega tähele, Piter, ja sina ka, Feyd-Rautha, mu kallid, mis on kuuekümnendast põhjalaiuse kraadist seitsmekümnenda lõunalaiuse kraadini – neid oivalisi viirge. Nende värvus – kas ei meenuta see teile magusat karamelli? Ja mitte kuskil ei näe te järvede, jõgede või merede sina. Ja need armsad polaarmütsikesed – need on nii väikesed. Kas keegi võiks seda paika mitte ära tunda? See on ju Arrakis! Tõeliselt ainulaadne. Suurepärane lavaseade ainukordsele võidule.”

Piteri huuled naeratasid pisut. „Ja mõelda vaid, parun: padišahh-imperaator usub, et andis teie võitluse planeedi hertsogile. Kui liigutav!”

„See pole tark jutt,” müristas parun. „Sa räägid seda noore Feyd-Rautha hämmeldamiseks, aga minu vennapoega pole vaja hämmeldada.”

Tusase pilguga nooruk kehtas end toolil ja silus kortsu mustas trikoos, mida ta seljas kandis. Kui koputati vaikselt tema selja taha jäävale uksele, ajas ta end tikksirgelt istuma.

Piter tõusis oma toolilt, läks ukse juurde ja paotas seda nii palju, et mahtus võtma kirjarulli. Ta sulges ukse, rullis kirja lahti ja libistas silmad sellest üle. Ta tõi kuuldavale itsituse. Siis teise.

„Noh?” nõudis parun.

„See lollpea vastas meile, parun!”

„Millal on üks Atreides loobunud võimalusest žesti teha?” küsis parun.
„Noh, mis ta ütleb?”

„Ta on ülimalt tahumatu, parun. Nimetab teid Harkonneniks ja mitte *Sire et Cher Cousin*’iks, ei lisa tiitlit ega midagi.”

„Nimel pole viga midagi,” uratas parun kannatamatust reetva häälega.
„Mida Leto ütleb?”

„Ta ütleb: „Teie pakutud kohtumisest öeldakse ära. Olen sageli veendunud teie äraandlikkuses ja seda teavad kõik. ””

„Edasi?”

„Ta ütleb: „Impeeriumis leidub ikka veel kanli kunsti austajaid.” Alla kirjutab ta: „Arrakise hertsog Leto”. Piter pahvatas naerma. „Arrakise hertsog! Heldeke, no küll on alles lai leht!”

„Ole vait, Piter!” lausus parun ja naer peatus, otsekui oleks see nupust kinni keeratud. „Või kanli?” küsis parun. „See tähendab veritasu? Ja ta kasutab seda kena vana traditsioonilist sõna, et ma kindlasti mõistaksin tema kavatsuse tõsidust.”

„Teie tegite rahuzesti,” ütles Piter. „Kõiki formaalsusi järgides.”

„Mentaadi kohta räägid sa liiga palju, Piter,” ütles parun. Ning ta mõtles: *Pea sellest mehest varsti lahti saama. Tema töö on tehtud.* Parun põrnitses üle toa oma mentaاتمõrtsukat ja nägi seda, mida enamik inimesi oleks kõigepealt tähele pannud: mentaadi silmi, millel nii vikerkest kui ka valged olid üleni sinised, ilma ühegi valge laiguta.

Piteri näkku ilmus irve. See meenutas grimassitavat silmaaukudega maski. „Aga, parun! Mitte kunagi pole kättemaks olnud ilusam! Plaan on ju otse oivaliselt reeturlik: *panna* Leto vahetama Caladani Düüni vastu – ning jätta ta ilma valikuvõimalusest, sest kõik sünnib imperaatori käsul! Olete teie alles vembumees!”

Külmal häälel ütles parun: „Sa patrad, mida sülg suhu toob, Piter.”

„Aga ma olen ju õnnelik, mu parun! Samal ajal kui teie... teie tunnete kiivust.”

„Piter!”

„Ahah, parun! Kas pole mitte kahetsusväärne, et te ise ei osanud seda suurepäraselt salaplaani koostada?”

„Ükspäev lasen su ära kägistada, Piter!”

„Kindlasti, parun! *Enfin!* Aga seda sorti teoga pole vist mõtet kiirustada, ah?”

„Kas oled näinud veriitet või semuulat, Piter?”

„Ilmselt üllatab parunit, et tõde mind ei hirmuta,” ütles Piter. Tema nägu muutus põrnitseva maski karikatuuriks. „Jahah! Aga vaadake, mina olen ju mentaat ja mina tean, kunas te timuka saadate. Kuni must veel kasu on, te seda ei tee. Hukkamisega kiirustamine oleks raiskamine, ja minust on veel palju kasu. Ma tean, mida see armastusväärne planeet on teile õpetanud: ei tohi priisata. Õigus, parun?”

Parun põrnitses endiselt Piterit.

Feyd-Rautha niheles toolil. *Kisklevad tolad!* mõtles ta. *Mu onu ei oska oma mentaadiga ilma nägelemata rääkida. Kas nad mõtleavad, et mul pole muud teha kui nende väiteid kuulata?*

„Feyd,” ütles parun. „Ma käskisin sul kuulata ja õppida, kui su siia kutsusin. Kas sa õpid?”

„Jah, onu.” Hääl oli ettevaatlikult alandlik.

„Mõnikord ma mõtlen, mida see Piter endast õige kujutab,” ütles parun. „Mina ei tee teistele valu muidu kui vajaduse pärast, aga tema... Vannun, et tema tunneb sellest tõelist naudingut. Mina suudan vaesele hertsog Letole kaasa tunda. Õige varsti teeb tema vastu käigu dr Yueh ja see on kogu Atreideste soo lõpp. Aga Leto saab kindlasti teada, kelle käsi juhtis seda järeleandlikku arsti... ja see teadmine on kohutav.”

„Mispärast te siis ei käskinud sellel arstil talle kiiresti ja efektiivselt kinžalli ribide vahele torgata?” küsis Piter. „Te räägite haletsusest, aga...”

„Hertsog *peab* mõistma, et mina juhin tema hukku,” ütles parun. „Ja teised Kojad peavad seda samuti mõistma. Nii saan rohkem

manööverdamisruumi. See on ilmne, et ma tegutsema pean, aga tegu ise ei pea sellepärast mulle veel meeldima.”

„Manööverdamisruum!” mõnitas Piter. „Imperaator hoiab teil juba niigi silma peal. Te tegutsete liiga suurelt. Ükspäev saadab imperaator siia Giedi Esimesele paar sardokaride leegioni ja see on parun Harkonneni lõpp.”

„Sulle see vist meeldiks, eks ole?” küsis parun. „Sa näeksid meeeldi, kuidas sardokaride korpused röövivad paljaks mu linnad ja rüüstavad selle kindluse. Sulle meeldiks see tõesti.”

„Kas parunil on vaja seda küsida?” sosistas Piter.

„Oleksid pidanud hakkama korpusebašaariks,” ütles parun. „Sulle meeldivad veri ja valu. Võib-olla ma kiirustasin, kui lubasin sulle Arrakiselt saaki.”

Piter astus toas viis kummaliselt kehkjat sammu ja peatus otse Feyd-Rautha ees. Õhus oli pinget ning nooruk vaatas üles Piteri poole, kulm häiritult kortsus.

„Ärge mängige Piteriga, parun,” ütles Piter. „Te ju lubasite mulle emand Jessica. Te lubasite ta mulle.”

„Milleks?” küsis parun. „Kas piinamiseks?”

Piter põrnitses teda, aga ei vastanud midagi.

Feyd-Rautha nihutas oma kandurtooli kõrvale ja ütles: „Onu, kas mind on siin tarvis? Sa ütlesid, et...”

„Mu kallis Feyd-Rautha muutub kannatamatuks,” märkis parun. Ta liigutas end gloobusetaguses hämaruses. „Kannatust, Feyd.” Ta pöördus jälle mentaadi poole. „Aga hertsogi poeg, tema laps Paul, mu kallis Piter?”

„Ta langeb teie lõksu, parun,” pomises Piter.

„Ma ei küsinud seda,” ütles parun. „Tuleta meelde, sa ennustasid, et too benegesseritlasest nõid sünnitab hertsogile tütre. Sa eksisid, mentaat, ah?”

„Ma ei eksi just tihti, parun,” lausus Piter, ning esimest korda kõlas tema hääles hirm. „Tunnistage: ma ei eksi just tihti. Ja te teate isegi, et need benegesseritlased sünnitavad enamasti tütreid. Isegi imperaatori kaasa on ilmale toonud ainult tütreid.”

„Onu,” ütles Feyd-Rautha, „sa ütlesid mulle, et asi on tähtis...”

„Kuulake mu vennapoega,” ütles parun. „Ta igatseb valitseda minu parunkonda, aga ei suuda valitseda iseennast.” Paruni vari liikus gloobuse-taguses hämaruses. „Olgu peale, Feyd-Rautha Harkonnen, ma kavatsesin sulle siin midagi õpetada. Kas oled olvanud meie head mentaati? Sa oleksid pidanud selle mõttevahetuse käigus midagi mõistma.”

„Aga, onu...”

„Eks ole Piter kõige tublim mentaat, Feyd?”

„Jah, aga...”

„Ah. Muidugi *aga!* Aga ta manustab liiga palju võrtsi, sööb seda nagu kommi. Vaata tema silmi! Ta oleks justkui otse Arrakise kaevandusest tulnud. Piter on tubli, *aga* ikkagi emotsionaalne ja tundepuhangutele aldis. Piter on tubli, *aga* võib sellegipoolest eksida.”

Piter kõneles vaikselt, trotslikul häälel: „Kas kutsusite mu siia selleks, et kriitikaga minu tublidust tõsta, parun?”

„Sinu tublidust tõsta? Sa peaksid mind paremini tundma, Piter. Ma tahtsin vaid, et mu vennapoeg mõistaks mentaadi piiratud.”

„Kas õpetate juba välja minu asendajat?”

„Sinu asendajat? Kuule, Piter, kust ma saaksin veel teise nii riukliku ja pahatahtliku mentaadi?”

„Samast kohast, kust te minugi leidsite, parun.”

„Võib-olla tõesti,” muheles parun. „Viimasel ajal jätd sa kuidagi kõikuva mulje. Ja see võrts, mille sa ära sööd!”

„Kas mu rõõmud on liiga kulukad, parun? Kas panete neid pahaks?”

„Mu kallis Piter, sinu rõõmud ongi need, mis sind mu küljes kinni hoiavad. Kuidas saaksin neid pahaks panna? Tahan vaid, et mu vennapoeg seda sinu juures märkaks.”

„Ah ma olen siis vaateaknal,” ütles Piter. „Kas ma pean tantsima? Näitama kõrgeaulisele Feyd-Rauthale oma eriosku...”

„Täpselt,” ütles parun. „Sa oled tõesti vaateaknal. Nüüd jää vait.” Ta heitis pilgu Feyd-Rauthale ja märkas, kui lõbustatult kõverduisid ta vennapoja huuled, nende täidlane ja pruntis joon, mis oli Harkonnenide pärilik tunnus. „See on mentaat, Feyd. See on saanud väljaõppe teatud ülesannete täitmiseks

ja tema oskusi on kontrollitud. Kummatigi ei tohi üle vaadata tõigast, et see on paigutatud inimkehasse. See on tõsine puudus. Mõnikord ma mõtlen, et meie esivanematel oli õigus, kui nad tegid mõtlemaid masinaid.”

„Minu kõrval olid need mänguasjad!” lõrises Piter. „Isegi teie, parun, võiksite võita neid *masinaid*.”

„Võib-olla,” ütles parun. „Noh, hea küll...” Ta tõmbas sügavalt hinge ja rõhitis. „Nüüd, Piter, visanda põhijoontes mu vennapojale meie Atreidese suguvõsa vastane kampaania. Ole nii lahke ja näita meile, kuidas mentaat töötab.”

„Parun, ma olen teid hoiatanud usaldamast seda informatsiooni nii noortele. Minu tähelepanekud...”

„Seda otsustan mina,” ütles parun. „Ma käsin sind, mentaat. Näita nüüd meile üht oma erioskustest.”

„Olgu peale,” ütles Piter. Ta sirutas end, võttes veidralt väarika hoiaku – just nagu oleks see teine mask, mis sedapuhku kattis kogu keha. „Mõne standardpäeva pärast suundub kogu Atreideste majapidamine Kosmose Gildi liinilaeval Arrakisele. Pigem paneb Gild nad maha Arrakeeni linna juurde kui meie linna Carthagi. Hertsogi mentaat Thufir Hawat on õigesti järeldanud, et Arrakeeni on lihtsam kaitsta.”

„Kuula hoolikalt, Feyd,” ütles parun. „Pane tähele, kuidas kõik need plaanid on omavahel seotud.”

Noogutades mõtles Feyd-Rautha: *Noh, sellel jutul on jumet. Viimaks ometi laseb see vana peletis mind ühele oma saladusele ligi. Ta vist tahab ikka tõesti teha minust endale pärijat.*

„On mitu üksteist välistavat võimalust,” jätkas Piter. „Mina räägin sellest, et Atreidese suguvõsa sõidab Arrakisele. Me ei tohi aga eirata võimalust, et hertsog on Gildiga kokku leppinud, et see ta Süsteemist välja ohutusse paika toimetaks. Säherduses olukorras on teisigi renegaatideks hakanud, oma perekonna aatomikraami ja kilbid kaasa võtnud ja Impeeriumi piirest pagenud.”

„Hertsog on selle jaoks liiga uhke,” ütles parun.

„Niisugune võimalus on,” lausus Piter. „Lõppkokkuvõttes tähendaks see meie jaoks üht ja sedasama.”

„Ega ikka ei tähendaks küll!” mühatas parun. „Mina tahan, et hertsog sureks ja tema suguvõsa otsa saaks!”

„See on üsna tõenäoline,” ütles Piter. „Suguvõsa põgenemist reedavad teatud ettevalmistused. Hertsog neid ei tee.”

„Hea küll,” ohkas parun. „Jätka, Piter!”

„Arrakeenis,” ütles Piter, „hõivavad hertsog ja tema perekond residentsi, milles hiljuti oli krahv ja krahvinna Fenringi kodu.”

„Suursaadik smugeldajate juures,” itsitas parun.

„Teie onu naljatab,” ütles Piter. „Ta nimetab krahv Fenringit suursaadikuks smugeldajate juures selleks, et rõhutada imperaatori huvi Arrakise salakaubanduse vastu.”

Hämmeldunult vaatas Feyd-Rautha oma onu poole: „Mispärast?”

„Ära ole juhm, Feyd,” nähvas parun. „Kuidas saaks asi olla teisiti senikaua, kuni Gild jääb imperaatorist kaunis sõltumatuks? Kuidas spioonid ja mõrtsukad muidu liikuda saaksid?”

Feyd-Rautha suust kostis helitu: „Oh-h-h-h.”

„Me korraldame residentsis diversiooni,” ütles Piter. „Tehakse katse hertsogi pärijat mõrvata – ja see katse võib korda minna.”

„Ah, aga sellel noormehel on nii veetlev noor keha,” ütles parun. „Muidugi on ta potentsiaalselt ohtlikum kui ta isa... sest teda õpetab ta nõiast ema. Kirevase naine! Aga olgu peale, Piter, palun jätka!”

„Hawat on taibanud, et oleme talle agendi sappa pannud,” ütles Piter. „Ilmne kahtlusalune on dr Yueh, kes ongi meie agent. Aga Hawat on asja uurinud ja selgitanud, et meie doktor on lõpetanud Suk-Kooli, kus ta sai imperaatorliku töötluse, mille läbiteinuid peetakse piisavalt turvaliseks selleks, et lasta neil teenindada kas või imperaatorit ennast. Imperaatorlikule töötlusele pannakse suuri lootusi. Arvatakse, et seda äärmist töötlust ei saa kõrvaldada isikust muidu kui teda tappes. Aga keegi kunagi ütles, et õige toetuspunkti korral võib paigast nihutada ka planeedi. Meie leidsime toetuspunkti, mis nihutas toda doktorit.”

„Missuguse?” küsis Feyd-Rautha. Kõneaine oli tema meelest haarav. *Kõik* ju teadsid, et imperaatorlikku töötlust ei saa kõrvaldada!

„Teine kord räägime sellest,” ütles parun. „Jätka, Piter!”